

שם התלמיד: _____

מבחן כניסה בעברית – כיתה י'

קראו את הקטע, וענו על כל השאלות.
בחלק מהשאלות עליכם לסמן את התשובה הנכונה ביותר לפי הקטע, ואילו בשאלות אחרות עליכם להשלים את החסר או לענות במילים שלכם.

שפות הולכות ונעלמות / רותי רוטו

מעריב 13.1.04

- פסקה א כ-6000 שפות ידועות מדוברות היום ברחבי העולם. בעוד מחצית מהן מדוברות על ידי פחות מ-500 בני אדם כל אחת, ארבע שפות מביניהן מדוברות על ידי 500 מיליון בני אדם. על פי הערכות 2000 שפות נמצאות היום בסכנת הכחדה, והן עלולות להיעלם מהעולם עד סוף המאה.
- פסקה ב 5 אתם בטח קופצים עכשיו ואומרים שבין אלפי השפות הגוססות נמצאות גם היידיש והלדינו הקרובות כל כך לליבנו. ובכן, לא בדיוק. עדיין חיים מאות אלפי אנשים הדוברים אותן. ידעתם, למשל, שחוץ משתי השפות האלה יש עוד עשרות שפות יהודיות שרובן נמצאות בסכנה ממשיכה? איטלקית יהודית, לדוגמה, מדוברת על ידי כ-4000 יהודים, וגם היא, כנראה, לא תגיע לסוף המאה.
- פסקה ג 10 האיטלקית היהודית במצב טוב יחסית. באפריקה, על גבול קמרון-ניגריה, על מדרון הר מבודד שאין אליו דרכי גישה, חיה לבדה אישה בת 87. היא הדוברת היחידה בעולם של שפת הביקיייה. אמנם יש עוד שלושה אנשים שמכירים את השפה באופן שטחי ולא ממצה, אבל אם אותה אישה תרצה לחלוק את שעובר על לבה בביקייית מדוברת, לא יהיה אדם בעולם שיבין על מה היא מדברת.
- פסקה ד פסקה ד הביקיייה היא לא השפה היחידה הנמצאת במצב המוזר, שבו נותר דובר אחד בלבד שיכול לנהל דיאלוג פורה רק עם עצמו בשפה שרק הוא מכיר. יש עוד עשרות כאלה בעולם, ועוד מאות שפות שמספר הדוברים אותן קטן מעשרה בני אדם. כשדוברי שפות אלה ימותו (והם לרוב מבוגרים מאוד), לא ישאר אף אדם שיכיר אותן.
- פסקה ה 25 בשונה מהיידיש ומהלדינו, המעוגנות בספרות, בתיאטרון ובשירה שנלמדות וילמדו עוד שנים רבות, הביקיייה תקועה על המדרון, וכשהיא תלך היא כנראה לא תשוב. שפות רבות נעלמות מבלי להשאיר אחריהן זכר שיאפשר לחוקרים, לבלשנים ואנתרופולוגים לחקור אותן. חווייה אנושית של מורשת, שורשים, משפחה ותרבות, הניבטת מתוך התחבר והצלילים של כל שפה, פשוט נמחקת עם היעלמות השפה.
- פסקה ו על מנת להעריך את הסכנה הנשקפת לשפה לא די לספור את מספר הדוברים אותה. "צריך לספור כמה אנשים חיים אותה ממש", אומר

- 30 פרופסור מרסלו דסקל, המתמחה בפילוסופיה של הלשון בחוג לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב. "צריך לספור כמה אנשים חולמים, חושבים, הולכים לסופרמרקט עם השפה הבסיסית שלהם. בשבטים שבהם נשאר זקנים בודדים הדוברים את השפה אפשר כבר להגדיר אותה, עוד לפני שהם מתו כנכחדת".
- פסקה ז 35 דסקל מוסיף כי גם להכחדה יש מדד. אם נותר אחרי השפה סוג של תיעוד כמו כתבים, ספרות, עיתון יומי, תוכנית רדיו, תישאר השפה מונצחת. "היכחדות של שפה שאין לה תיעוד היא כמו היכחדות של זן בעלי חיים", הוא אומר. "שפה היא רקורד אנושי. יש בה אינפורמציה גנטית חשובה על שונות ומגוון. כששפה נעלמת, הולך לאיבוד ידע תרבותי עצום".
- פסקה ח 40 כבר היום מספר השפות קטן בהרבה מבעבר. על פי הערכות בתקופה הפרה-היסטורית דיברו בני האדם כעשרת אלפים עד 15 אלף שפות שונות. קצב ההיכחדות רק הולך וגובר. אלפי השפות שנעלמו כבר לא יחזרו, ושפות חדשות או תחייתן של שפות מתות או גוססות (כמו העברית, למשל) הן עניין נדיר למדי.
- פסקה ט 45 למה הגיעה קשת השפות למצב מסוכן כל כך? "התקופה הגדולה של מוות של שפות היא התקופה הקולוניאליסטית", מסביר דוקטור דניאל דור מהחוג לתקשורת באוניברסיטת תל אביב, המעביר קורס באנגלית בעידן הגלובליזציה. "אז למעשה השתלטו על העולם לא רק האנגלית, אלא גם הצרפתית, הספרדית והפורטוגזית. המעצמות הגדולות אסרו על העמים הנכבשים לדבר בשפת המקור שלהם. הם ניסו לחנך אותם, לתת להם תרבות".
- פסקה י ומה יקרה עם כל אותן שפות שאנחנו יודעים שעומדות למוט? מתברר שבעולם יש היום מודעות גוברת וניסיון להציל, או לפחות לתעד, את השפות האלה.
- פסקה י"א 55 במסגרת אותה התעוררות הוחלט לפני כשנה להקים באינטרנט אתר שכל מטרתו לשמר ולחקור לפחות 1000 מתוך שפות העולם.
- פסקה י"ב האינטרנט והמחשב בכלל, לא רק במקרה זה, עומדים להיות גולת החיים (או המוות) להרבה משפות העולם. ברגע שיש לשפה מנוע חיפוש באינטרנט, היא מקבלת מיד כוח הישרדות.

ענו על השאלות

1. פסקה ב' מזכירה את היידיש, הלדינו והאיטלקית-יהודית. עיין בשורות 27-5. מצבן של היידיש והלדינו טוב בהרבה ממצבה של האיטלקית-יהודית. מנה שתי סיבות שמובילות לכך.

1.

2.

2. "צריך לספור כמה אנשים חיים אותה ממש" (שורה 29). מהי כוונת פרופסור מרסלו דסקל ב"חיים אותה ממש"?

3. לפניך שלושה היגדים המתייחסים לשפות היידיש והלדינו. ציין איזה היגד נכון בעיניך.
א. היידיש והלדינו נחשבות לשפות מתות כי לא "הולכים לסופרמרקט" עם שפות אלה.
ב. ליידיש וללדינו תוחלת חיים מפני ששפות אלה מעוגנות בספרות, בשירה ובתיאטרון.
ג. מצבן של היידיש והלדינו זהה למצבה של האיטלקית היהודית.

4. במאמר מוזכר השם "ביקיה". ביקיה היא (בחר בהיגד אחד נכון).

- א. שפה חיה שמדוברת על ידי כמה מיליוני בני אדם.
ב. אתר אינטרנט העוסק בשימור שפות הנמצאות בסכנת הכחדה.
ג. שפה הנמצאת בסכנת הכחדה והמדוברת בפי מספר קטן מאוד של אנשים.

5. מהו ההסבר של דוקטור דניאל דור מהחוג לתקשורת באוניברסיטת תל אביב להיכחדותן של שפות במאות האחרונות?

6. בשורות 35-36 כתוב " אם נותר אחרי השפה סוג של תיעוד כמו כתבים, ספרות, עיתון יומי, תוכנית רדיו, תישאר השפה מונצחת".

לפניך ארבעה פירושים למילה מונצחת. בחר במשמעות המתאימה להקשר במאמר.

- א. אלמונית
ב. מוכרת
ג. מונצחת
ד. נשמרת לעד

7. לפניך שלושה ביטויים מן המאמר. המר אותם למילים בעלות משמעות נרדפת (מקבילה).

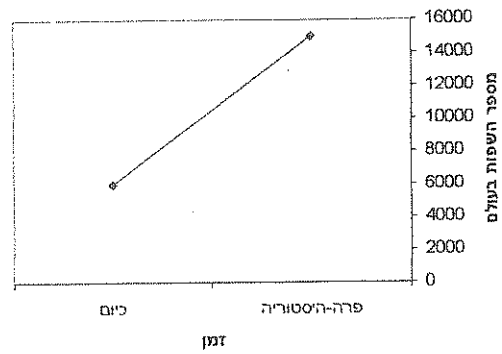
- א. סכנת הכחדה (שורה 4)
ב. לנהל דיאלוג (שורה 18)
ג. מודעות גוברת (שורה 53)

8. לפניך שלושה ביטויים מן המאמר. בחר שניים מהם והמר את המסומן בקו במילים בעלות משמעות מנוגדת (הפוכה).

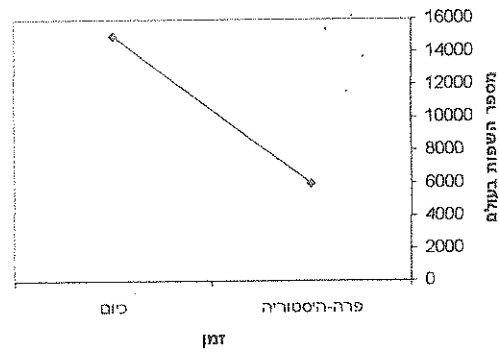
- א. באופן שטחי (שורה 14) _____
- ב. המעוגנות בספרות (שורה 22) _____
- ג. הישרדות (שורה 59) _____

9. איזה מן הגרפים הבאים מבטא נכונה את מספר השפות המדוברות לאורך השנים?

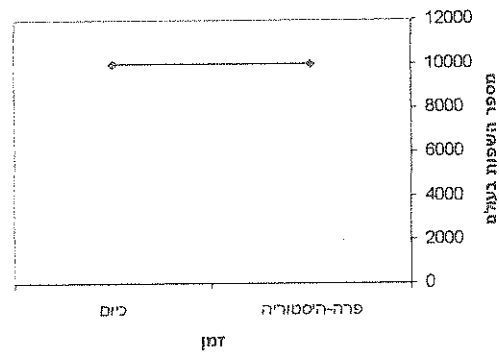
א.

ב.

ג.

בהצלחה!